

คุณอภิสิทธิ์ควรทำอะไรต่อไป

ประเวศ วะสี

(๘ มิถุนายน ๒๕๖๒)

การที่คุณอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ อดีตหัวหน้าพรรคประชาธิปัตย์ และอดีตนายกรัฐมนตรี ลาออกจากการเป็น **สส.** เพื่อเคารพต่อสัญญาประชาคมว่าจะไม่สนับสนุน พล.อ.ประยุทธ์ จันทร์โอชา เป็นนายกรัฐมนตรี ได้รับความชื่นชมอย่างลึกซึ้งว่าเป็นผู้รักษาสัจจะ

มีคำถามว่าคุณอภิสิทธิ์ จะทำอะไรหรือควรทำอะไรต่อไป

ผมขอเสนอว่าควรทำเรื่องใหญ่ เรื่องใหญ่ไม่ใช่การต่อสู้ให้ได้มาซึ่งอำนาจทางการเมือง ถึงใครเป็นนายกรัฐมนตรีก็ไม่สามารถแก้ปัญหาคือพื้นฐานที่ทำให้ประเทศไทยติดขัดได้ เราเคยมีนายกรัฐมนตรีที่ดีแต่ก็ไม่ได้แก้ปัญหามาอาการ หรือเพียงแค่ประคับประคอง ไม่เคยมีผู้นำคนใดที่เข้าใจและนำการเปลี่ยนแปลง ที่ทำให้ประเทศไทยก้าวข้ามข้อจำกัดพื้นฐานที่ทำให้ประเทศไทยติดขัดได้อย่างแท้จริง

ประเด็นใหญ่ประเทศไทยคือการที่ชนชั้นนำข้างบนไม่เข้าใจสังคมคนข้างล่าง

ชนชั้นนำประกอบด้วย นักการเมือง ข้าราชการ นักวิชาการ นักธุรกิจ สื่อมวลชน ความคิดความเห็นของคนทั้ง ๕ กลุ่มนี้ ชื่นนำความเป็นไปของบ้านเมือง แต่ท่านเหล่านี้ไม่รู้ความจริงของคนข้างล่าง เพราะเหตุ ๒ ประการคือ **หนึ่ง** สังคมไทยเป็นสังคมทางดิ่ง (Vertical society) ที่มีสัมพันธภาพเชิงอำนาจจากบนลงล่าง สังคมแบบนี้จะมีการเรียนรู้ค่อยๆ เพราะคนมีอำนาจก็จะใช้อำนาจโดยไม่เรียนรู้ **สอง** ระบบการศึกษาที่เอาวิชาเป็นตัวตั้ง ไม่ได้เอาความจริงของชีวิตเป็นตัวตั้ง ระบบการศึกษาแบบนี้ที่ดำเนินมา ๑๐๐ ปีเศษ ได้สร้างคนไทย ๔-๕ ช่วงอายุ หรือคนทั้งหมดในปัจจุบันที่ไม่รู้ความจริงของแผ่นดินไทย เมื่อไม่รู้ความจริงก็ทำให้ถูกต้องไม่ได้ สิ่งที่ไม่ถูกต้องอย่างยิ่งอย่างหนึ่งคือทิศทางการพัฒนาประเทศที่ทำประดุจสร้างพระเจดีย์จากยอด พระเจดีย์สร้างจากยอดไม่ได้ เพราะจะพังลงๆ เมื่อไม่มีฐานรองรับ พระเจดีย์ต้องสร้างจากฐาน ถ้าฐานกว้างและแข็งแรงก็จะรองรับโครงสร้างทั้งหมดให้มั่นคง ฐานของประเทศคือชุมชนท้องถิ่น แต่เราพัฒนาแบบที่ว่าอะไรๆ ก็เอาแต่ข้างบน เช่น เศรษฐกิจก็จะทำให้ข้างบนโต เพื่อจะได้กระเด็นลงข้างล่าง (Trickle down) การศึกษาก็เอาแต่ข้างบน ประชาธิปไตยก็จะเอาแต่ระดับชาติ เมื่อฐานของประเทศอ่อนแอประเทศก็ทรุด

โครงสร้างอำนาจที่ครอบงำประเทศไทย มีตั้งแต่ความคิดเชิงอำนาจ สัมพันธภาพเชิงอำนาจ และระบบอำนาจรัฐที่รวมศูนย์ ทำให้ประเทศไม่มีสมรรถนะ ปัญหาพอกพูนจนวิกฤต และออกจาก

วิกฤตไม่ได้ การปกครองที่รวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลางทำให้ชุมชนท้องถิ่นอ่อนแอ และปัญหาสำคัญๆ เกือบทั้งหมด รวมถึงคอร์รัปชันเต็มบ้านเต็มเมือง และปฏิวัติรัฐประหาร การเคารพศักดิ์ศรี และศักยภาพในความเป็นมนุษย์ของคนทุกคนอย่างเท่าเทียมกันคือศีลธรรมพื้นฐาน ซึ่งนำไปสู่สิ่งดีงาม ทั้งปวง เช่น ประชาธิปไตย การเคารพสิทธิมนุษยชน ความเสมอภาค ถ้าคนทั้งหมดมีเกียรติศักดิ์ก็จะแข็งแรง แต่ในสังคมโครงสร้างอำนาจอย่างไทยขาดศีลธรรมพื้นฐานอันนี้ คนส่วนน้อยเท่านั้นที่มีเกียรติ คนส่วนใหญ่ไม่มีเกียรติ ระบบการศึกษาก็ทำให้รู้สึกว่าคุณค่าสถาบันเท่านั้นที่มีเกียรติ แต่ชาวบ้านไม่มีเกียรติ ระบบการศึกษาจึงไม่สนใจความริเริ่มของประชาชนที่จะเข้าไปเห็นคุณค่า สนับสนุน ต่อยอด ระบบการศึกษาจึงไม่เป็นเครื่องมือที่เพิ่มอำนาจ (Empower) ให้ประชาชนและทำให้ชาติแข็งแรง เพราะสัมพันธ์ภาพเชิงอำนาจ

การปฏิรูปประเทศที่สำคัญที่สุดคือการปฏิรูปโครงสร้างอำนาจ

แต่ก็มีคนเข้าใจน้อยเต็มที เพราะฉะนั้นแม้มีการปฏิรูปประเทศกันยกใหญ่ แม้กระทั่งมีสภาพปฏิรูปแห่งชาติ ก็ไม่ได้จริงจังกับการปฏิรูปโครงสร้างอำนาจแต่อย่างใด

ผู้แทนราษฎรควรเป็นผู้ที่เข้าใจราษฎรอย่างลึกซึ้ง เคารพศักดิ์ศรีและศักยภาพในความเป็นมนุษย์ของราษฎร และเป็นพลังขับเคลื่อนการปฏิรูปโครงสร้างอำนาจ เพราะการปฏิรูปโครงสร้างอำนาจคือหัวใจของการสร้างประชาธิปไตยที่แท้จริง แต่สัมพันธ์ภาพระหว่างนักการเมืองกับราษฎรเป็นเชิงหาเสียงมากกว่าความเข้าใจราษฎรอย่างลึกซึ้ง ถึงขั้นเคารพศักดิ์ศรีและศักยภาพในความเป็นมนุษย์ของราษฎร ผู้แทนราษฎรจึงขาดการระเบิดจากภายใน ที่จะเป็นพลังปฏิรูปโครงสร้างอำนาจ

สิ่งที่คุณอภิสิทธิ์ควรทำในช่วงนี้ก็คือการไปอยู่และเรียนรู้จากชาวบ้านอย่างซาบซึ้ง จนเกิดความบันดาลใจอย่างใหญ่หลวงในการเคารพศักดิ์ศรีและศักยภาพในความเป็นมนุษย์ของคนเล็กคนน้อยคนยากคนจน ความบันดาลใจอย่างใหญ่หลวงในเรื่องนี้จะก่อให้เกิดการระเบิดพลังจากภายใน พลังจากภายในนี้เป็นพลังแห่งการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (Transforming energy) ประเทศไทยต้องการการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน คือ เปลี่ยนแปลง โลกทัศน์ - วิธีคิด - จิตสำนึก สัมพันธภาพในสังคม องค์กร และโครงสร้างอำนาจรัฐ หรือ Transforming Thailand เพื่อการเป็นประเทศที่น่าอยู่ที่สุด

การเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานนี้เป็นการเปลี่ยนแปลงที่ลึก อันทำไม่ได้ด้วยการต่อสู้เชิงอำนาจ หรือการปฏิวัติรัฐประหารใดๆ หรือการพัฒนาแบบจีปาละที่ทำได้ไปเรื่อยๆ เหมือนเดิม แต่ต้องการจิตสำนึกใหม่ (New Consciousness) นักปราชญ์ฝรั่ง ๓ คน คือ Laslo, Grof กับ Russell กล่าวว่า มีทางเดียวเท่านั้นที่มนุษย์จะพ้นจากวิกฤตอารยธรรมปัจจุบัน คือ **“การปฏิวัติจิตสำนึก”** (Consciousness Revolution)

ที่ผมแนะนำคุณอภิสิทธิ์นั้นคือวิธีการหนึ่งที่จะเกิดจิตสำนึกใหม่ ถ้าคุณอภิสิทธิ์ทำในเรื่องนี้ โดยไม่เกี่ยวกับการแสวงอำนาจทางการเมือง ซึ่งเป็นเรื่องลงไปสู่ที่แคบและบีบคั้น จะนำไปสู่การเปิดพื้นที่ทางสังคม และพื้นที่ทางปัญญาอย่างกว้างขวาง เพิ่มพลังแห่งการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐาน (Transforming energy) ในสังคมไทย จนนำไปสู่เปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานประเทศไทยด้วยพลังทางปัญญา พลังทางสังคม และพลังแห่งสันติวิธี อันทำไม่ได้ด้วยความรุนแรงใดๆ

คนไทยจะสามารถถักทอกันสร้างประเทศไทยที่น่าอยู่ที่สุด และในกระบวนการนี้จะสร้างพลังแห่งการขับเคลื่อนจิตสำนึกใหม่ขึ้นมาอย่างมหาศาลในสังคมไทย ซึ่งสามารถไปช่วยโลกได้ เพราะโลกก็ต้องการการเปลี่ยนแปลงขั้นพื้นฐานด้วยพลังจิตสำนึกใหม่ เช่นเดียวกัน
